

To Søstre

I 1973 købte vi en lille ejendom på en bakketop langt fra hovedvejen. Dengang var de færreste huse forsynet med navn – Granly, Katrinesminde, Hedebo, Egely og Virkelyst synes at være kommet til noget senere, og det var først, da vores salgskontrakt højtideligt blev skrevet under og lidkøb blev drukket på byens hotel, at Søren – til Mies tydelige fortrydelse – fortalte, at vores ny erhvervelse lokalt gik under navnet 'Spjættborg' eller 'Spjætsborg'. Naboerne tog senere ideen til sig, og en tilflytter på gården ved siden af, der gravede en dam ved huset, fik hurtigt lavet et skilt: Vandborg. Svend på gården i lavningen mod syd, der brugte tid på at opfinde forskellige redskaber, var straks med. Således kom også 'Tankedal' til verden.

Spjættborgs tilliggende består hovedsageligt af to lige brede og lige lange jordstykker, hver på 15-20 tønder land, der strækker sig fra nord, med udsigt mod Gilbjerg, og ned over bakken mod syd til bebyggelsen Nebel, oprindeligt Vorbasse Nybøl. Det østlige stykke hed dengang – nu for længst glemt – 'To søstre'. Går man længere tilbage i tiden, ser man, at før og under udskiftningen i 1780'erne, havde markerne ofte et navn; 'Peter Hansens eng', for eksempel. I England holder man stadig fast i at have navne på jordstykker. Det er ikke blot de nødvendige betegnelser, sådan at familien, for eksempel, ved hvor husbonden er henne at pløje – i 'det lave' eller 'oppe på bakken'. Selvfølgelig møder man i det engelske landskab den samme slags betegnelser: 'Højager' som eksempel. Men også nogle navne, der enten er historiske eller beskrivende: 'Lerbakken', 'Surgræs', 'Præsteengen', 'Lange Karl', 'Storsmedens'. Hvad så med det danske 'To søstre'? Om det skal denne historie langt om længe fortælle.

Dette østlige stykke tilhørte engang Marie og Martha, der var tvillingesøstre. Ved historiens start, er de 24 år gamle. Deres bibelstærke fader havde bestemt navnene og havde derved måske udstukket retningen for deres liv. Han var for længst død af druk, og konen, den magreste skikkelse, man kunne forestille sig, havde taknemmeligt selv fundet tidlig hvile på kirkegården. Huset, som de to søstre boede i, lå for foden af bakken. Faderen, der havde bygget huset, påstod, at det lå i læ. Her mødtes dog alle vinde, her strømmede både efterårets regnskyl og forårets tøj hen, her fandt frosten sit tidligste leje, og blev liggende længe efter den havde forladt resten af landskabet. Det var ikke noget ønskested.

Dyrke heden kunne de to søstre ikke, og de slap derfor heldigvis for et uundgåeligt sølle resultat med tilsvarende skuffelser. Lyngen dækkede en halv meter sand, der hvilede på en jernseng af al. I stedet for at bøvl med det, holdt Marie og Martha høns, og byttede æggene for de få daglige

fornødenheder, de kunne få. De havde også en ko, en islænder, og en kålhave, og de følte sig, om ikke rige, så rimeligt tilfredse.



Ejendom i Klink ved Hejnsvig, før 1900. Ukendt fotograf. Hejnsvig Lokalarkiv

Således havde de levet sammen på dette sted, sammen men dog alene snart halvdelen af deres liv. De deltes om arbejdet. Martha passede som ventet det hjemlige, hvor Marie tog til marked i en primitiv jumbe, som islænderen trak. Hun solgte æg og lidt husflid som for eksempel koste af revlengeris og flettede kurve. Det lykkedes hende altid at få sine varer afsat. Hun var ikke specielt køn, men hun havde et ligefrem væsen, og hun var rap i replikken. Martha, til gengæld, var knap så indtagende og var bevidst om, at hun trak på det ene ben, et minde om deres til tider voldelige far, der i beruselse kunne finde på at slå uden hævninger.

Marie tog til det store sommermarked i Vorbasse på deres 25 års fødselsdag. Da hun kom hjem den næste dag – hun havde overnattet hos familie i landsbyen – var hun opstemt. Hun havde både penge med hjem fra salget af varerne og et honninghjerte med til sin søster.

Tre uger senere tog hun igen afsted til marked. Hun tog glad afsted allerede før klokken seks, for at få så meget ud af dagen som muligt. Martha var også tidligt i gang med at rydde op og fodre høns og binde koen ud. Da hun stod bag huset, hørte hun lyden af en, der kom fløjtende på hesteryg op ad den smalle marksti til huset. Man kunne se på græsset på stien, at det ikke var hver

dag, at der kom nogen forbi her. Denne beredne fremmede sprang af sin hest og lod den stå i skyggen, hvor der var lidt græs at nippe til. Han gik hen til Martha med en glad hilsen:

'Goddag og Guds fred. Her kommer Martin Kræmmer. Er du alene eller er Marie mon i huset i dag?'

Martha betragtede noget mistænksomt den unge mand, der havde en almindelig fremtoning, hverken stor eller lille, køn eller grim, men pæn i tøjet og med et åbent ansigt indrammet af mørkt, krøllet hår.

'Ha! Mon ikke du vil kende mig igen, søster', grinte han, da han mærkede hendes granskende blik. 'Ondskab ejer jeg ikke, men en lille hilsen har jeg til din søster, som jeg traf på Vorbasse marked. Hendes kønne træk kan jeg kende hos dig.'

'Hun er ikke hjemme, hun er til marked i Brørup', fortalte Martha ham, noget formildet af hans venlige stemme og smiger. 'Og jeg har ikke penge til tant, men en rugbrøds klemme og lidt vand kan jeg da byde på.'

'Det er venligt af dig', svarede han, noget nedslået. 'Vand tager jeg gerne imod, også til min hest. Så må jeg skrive en besked til din søster, som jeg havde regnet med at kunne træffe.'

Da han blev bænket i køkkenet, fandt han papir og blyant frem af sin ransel, og skrev en kort besked. Han fiskede noget op af lommen, som han hurtigt fik lagt i papiret, som han foldede sammen flere gange til en lille pakke.

'Tak for din gæstfrihed. Husk endelig at give dette papir til din søster så snart hun kommer hjem!'

Så gik han ud til hesten og red tilbage den vej, han var kommet. Først da slog det Martha, da hun stod i døren med den lille pakke i hånden og kiggede efter han, at han ingen sæk havde med kram til salg. Han var simpelthen redet ud alene for at tale med hendes søster.

Da Marie vendte sent hjem fra Brørup med penge i pungen, men et noget lukket udtryk i ansigtet, besluttede Martha, at hun ikke ville nævne noget om den fremmede. Den lille sammenfoldede papirspakke lå dybt begravet i lommen på hendes forklæde.

Det var højsommer. Dagene gik, ugerne gik. Marie tog som altid på marked og fik solgt sine varer. Som oftest lå der en lille skygge over hendes ansigt, når hun kom hjem. Når hun var hjemme, sad hun meget af tiden på en gammel bænk ved hjørnet af huset og kiggede ud over landskabet. Martha lagde mærke til, at hun mest spejdede hen ad stien, der førte til Nebel og den større verden.

En tidlig dag i efteråret, da Marie stod i døråbningen og redte sit hår, opdagede Martha pludselig, at hendes kjole strammede noget over maven. 'Jamen Marie, du er jo med barn', udbrød hun.

'Ja, Martha, det er jeg', svarede hun stille. 'Og med en dejlig mand, der alligevel har forrådt mig. Men sådan er det nu, og jeg må få det bedste ud af det. For barnets skyld', og hun strøg hånden hen over maven. Hun tøvede, og sagde så: 'Jeg håber, søster, at du vil hjælpe mig.'

Martha nikkede. 'Det må vi klare.' Og hun tilføjede halvt for sig selv: 'Det er vist også min pligt her i livet.' Og mere blev der ikke sagt, hverken da eller senere.

Den 1. februar, midt i den mildeste vinter nogen kunne huske, blev der født en dreng i det lille hus for foden af bakken. Martha var fødselshjælper og barnet kom til verden i løbet af tre timer, næsten uden besvær. 'Han skal hedde Martin', sagde Marie, da Martha lagde barnet op til hendes bryst.

Der kom konebesøg med barselspotter og hjemmestrikket tøj til den nyfødte. Der kom også uventet mandebesøg nogle få dage efter. Det var en tre-fire stykker fra Nebel. Efter at de havde hilst og rost barnets udseende, tog Niels Smed ordet.

'Her er der ikke godt at bo', sagde han. 'I ved jo, at her er der koldt og fugtigt. Det er ikke sundt for barnet – eller jer. På bakketoppen, hvor jeres salige far, Gud være med ham, burde have bygget huset, er luften ren. Jordstykket er til fals. Ingen vil have det. Det kan ordnes uden penge. Og huset vil vi flytte for jer.' Så stor respekt havde man for de to søstre, der uden at kny havde klaret sig hæderligt.

Sådan gik det til, at der kom til at ligge en lille ejendom på bakketoppen, der meget senere blev besmykket med navnet 'Spjættborg'. Tilværelsen kom til at forme sig anderledes godt for de to kvinder og drengen. Her trivedes hønsene og andet fjerkræ, her voksede de nyplantede frugtbuske og træer langt fra bakkeskråningens frost og ublide vejrforhold. Her levede de i nogle år og var tilfredse med livet, skønt der af og til gled en skygge over først den ene kvindes ansigt, så den andens. Drengen blev stor og i sagens natur kom han ud at tjene og flyttede hjemmefra. Alligevel vendte han tilbage så ofte, han kunne, og hjalp til på ejendommen.



L. A. Ring: Aften. Den gamle kone og døden. 1887

En dag kom Marie tidligt hjem fra marked med feber i kroppen. Martha lagde hende i seng, og da de så hinanden i øjnene uden at sige noget, vidste de begge besked. Hun var blevet smittet med den spanske syge. I løbet af kort tid, døde først hun og siden søsteren.

Skønt huset var tarveligt og jorden ringe, blev ejendommen solgt og gik videre til fremmede. Der blev efter nogle år bygget et pænt stuehus lidt længere væk fra den mose, der endnu

ikke var drænet og dyrket, og som til stadighed sendte mosekonens bryg op omkring den gamle længe. Der blev plantet til, og efterhånden lå huset godt pakket ind.

I tidens fylde købte vi ejendommen og tilpassede den vores smag, og forbedrede også den oprindelige beboelse. Vi lagde også mærke til, at der hvert efterår kom en ældre fremmed mand forbi, som gik hen over gårdspladsen, og hvilede en stund ved hjørnet af staldbygningen. Han stod og betragtede et gammelt æbletræ, der kroget og vindblæst voksede tæt på bygningen. Efter nogle minutter, vendte han om og forsvandt den vej, han var kommet. Et efterår, da jeg gik i staldbygningen og var ved at rive en mellemvæg ned, hvor kogekarret havde stået, hørte jeg skridt, der nærmede sig. En skikkelse viste sig i døråbningen og kiggede usikkert ind. 'Ja undskyld', sagde han, og jeg så, at det var vores efterårsgæst, som en fugl på en evig trækrute. 'Ja, undskyld', gentog han sig. 'Men her er jeg vokset op. Sammen med min mor og min moster.'

'Du er da velkommen', sagde jeg. 'Jeg er ved at gøre rummene lidt større. Jeg er ked af, at jeg måske river noget ned, som du har kendt i din barndom.'

Han kiggede sig omkring. 'Nå, nej, det er ikke derfor. Se, her havde vi en ko, og der et fedesvin til jul. Og i det hjørne gik hønsene. Vi boede her i den ende, hvor du er ved at arbejde. Det var ikke ret stort.'

Jeg gjorde plads til at han kunne komme forbi. 'Ja, her stod moster Martha og lavede mad. Der var et ildsted her, hvor gruekedlen står. Og et skab til venstre med et spejl.'

Spejlet, helt brunt af ælde, hang endnu på væggen indfattet i det, der engang havde været et skab men nu kun bestod af fire grove hylder og en skuffe. 'Ja, det er rigtigt', sagde han for sig selv. 'Der hang spejlet. Her stod hun om morgenen og kogte grød. Hun kiggede altid i spejlet og sagde: 'Her står jeg og koger grød og ser min synd i øjnene.'

'Hvad mente hun med det?' spurgte jeg. Men manden rystede bare på hovedet og gik ud til staldhjørnet, hvor han stod og så på æbletræet. 'Det hedder Martins træ', sagde han pludselig. 'Det blev plantet på min etårs fødselsdag. Ja, ja, det er et par år siden.' Han vendte sig om og traskede langsomt tilbage over gårdspladsen. Nej, han skulle ikke have en kop kaffe eller noget. Han skulle videre. Det var også sidste gang, jeg så ham.

Da jeg gik tilbage til mit forehavende, tænkte jeg på hvilken fortælling, denne bygning kunne gemme på. Hvad den end var, skulle de to små rum alligevel lægges sammen og væggen piller ned. Ud kom gruekedlen og med sig bagvæggen, der holdt spejlet og hylderne. Spejlet kunne ikke reddes og splintredes på stenpikningen. Skuffen, der selvfølgelig var tom, gled ud og faldt ligeledes ned på gulvet. Bag den havde der åbenbart været lidt luft, da den ikke kunne skubbes helt

ind i sit rum. En lille sammenfoldet grålig pakke på størrelse med min håndflade lå skubbet langt ind. Jeg tog den frem og foldede den forsigtigt ud.

Skriften kunne tydes med lidt besvær; jeg kunne straks se, at to forskellige havde skrevet de linjer, der stod der. Øverst stod der: 'Kæreste Marie. Vi ses på markedet i Grindsted. Svigt mig ikke. Jeg er ked af ikke at træffe dig i dag. Jeg elsker dig! Her er mit løfte til dig spundet i sølv. Kærligst, Martin'. Inde i papirets fold lå der nemlig også en fin lille sølvring. Under disse linjer stod der med en anden skrift: 'Han blev sparket af en hest på markedet og døde. Jeg kunne ikke fortælle Marie det, og jeg må leve med min synd. Jalousi og bitterhed har været min lod. Gud og Marie tilgiv mig'. Martha må have stået her hver eneste dag og set sig selv i spejlet, mens grøden kogte. Og når hun sænkede blikket nogle få centimeter, så hun på skuffen, der skjulte beviset på hendes synd og skam.

Et par år senere blev den lange mark 'To søstre' dybdepløjet med en hedepløj, der var stor og kunne bryde allaget. For foden af bakken vendte den nogle mursten og lidt jern op. Traktorføreren kiggede og bemærkede lakonisk: 'Hm, her har der boet nogen en gang. Det har været sølle. Her kunne man ikke leve et liv.'

Der, tæt på hvor huset havde stået, plantede jeg i hegned det efterår to hvidgraner, som jeg vidste kunne modstå blæst, kulde og tørke. Under det ene træ begravede jeg den lille sammenfoldede pakke. De to træer, de to søstre, står der den dag i dag og vokser videre med deres lille hemmelighed skjult i den kolde jord.